

Алексєєнко Майя Володимирівна
(Україна, м. Одеса)

КНИЖКОВИЙ ДАР СЛАВІСТА В. І. ГРИГОРОВИЧА РІШЕЛЬСЬСЬКОМУ ЛІЦЕЮ - НОВОРОСІЙСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТУ

Ім'я Віктора Івановича Григоровича (1815-1876) - філолога, історика, педагога, організатора вищої освіти, популяризатора науки - займає особливе місце в когорті вітчизняних славістів.

У фондах відділу рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зберігається унікальна для півдня України книжкова колекція видань славистичної літератури XVII-XIX ст., подарована В. І. Григоровичем в 1864-1876 рр. Новоросійському (Одеському) університету. Цю колекцію він збирав переважно протягом 1844-1846 рр., під час наукової подорожі слов'янськими землями. Колекція містить 803 найменування українською, російською, сербською, болгарською, німецькою, польською, чеською, словацькою, словенською, хорватською, грецькою, румунською, французькою, латинською та іншими мовами [1, с. 75—401].

Слід зауважити, що саме дар слависта В. І. Григоровича поклав початок практиці створення іменних книжкових фондів у бібліотеці Одеського університету. Цей комплекс від самого початку існування університетської бібліотеки зберігається як Відділ зі слов'янської філології професора В. І. Григоровича. Від часу набуття даної колекції іменні книжкові фонди у бібліотеці Університету почали розглядатися як окремі історико-культурні одиниці. Проте слід уточнити, що відомий славист більшу частину книг у жовтні 1864 р. передав ще до бібліотеки Рішельєвського ліцею [2, с. 21-22]. Цей дар виявився останнім, але найзначнішим приватним внеском у фонд книгозбірні Рішельєвського ліцею, Що трохи згодом стала основою бібліотеки Новоросійського університету, відкритого 1 (13) травня 1865 р.

Вже перший візит В. І. Григоровича до Одеси в липні-серпні 1844 р. та його знайомство з представниками місцевих слов'янських діаспор [3] наштовхнули його на думку, що це місто на березі Чорного моря є не тільки найбільшим центром південнослов'янської еміграції та зв'язків південних слов'ян з Російською імперією, але й місцем, де можна вивчати важливі в історичному відношенні місцевості, близькі до слов'ян Балканського півострова [4, с. II]. За ініціативою В. І. Григоровича, вперше виявленою ще у 1860 р. відносно Рішельєвського ліцею в Новоросійському університеті було засновано кафедру слов'янської філології [4, с. 3; 5, с. 19].

Книжкова спадщина слов'янських народів представлена у фонді В. І. Григоровича численними пам'ятками XVII-XIX ст. З-поміж східнослов'янських видань можна візначити «Лексикон славеноросский, и имен толкование...» (Кутейн, 1653) Памви Беринди, «Алфавитарь рекше букварь, словенскими, греческими, римскими письмены учатися хотящим, и любомудрие в пользу душеспасительную обрести тщащимся» (Москва, 1701) та «Лексикон треязычный, сиречь речений славянских, эллино-греческих и латинских сокровище» (Москва, 1705) Федора Полікарпова-Орлова, збірку фольклорного матеріалу «Ужинок рідного "пола» (Москва, 1857), упорядкованого українським фольклористом, мовознавцем, письменником другої половини XIX ст. Миколою Олексійовичем Гатцуком.

Серед болгарських видань фонду В. І. Григоровича – праці В. Априлова, С. Палаузова, М. Палаузова, Ю. Венеліна, І. Богорова, П. Берона, Г. Бусіліна. Одна з найцінніших болгарських книг - «Болгарска граматика сега перво сочинена» (Крагуеваць, 1835) відомого діяча болгарського національного Відродження отця Неофіта Рильського - була передана В. І. Григоровичу автором.

Важливою складовою частиною фонду професора В. І. Григоровича є південнослов'янська періодика, зокрема «Любословие или периодическо повсемесечно списание», «Даніца ілірська», «Любитель просвітництва: магазин сербсько-далматинський», «Сільськогосподарська і ремісничая газета», з видавцями яких вітчизняний славіст-мандрівник був знайомий особисто.

У 1873 р. Новоросійському університету була передана добірка протоколів польських сеймів, що проходили в період розділів Речі Посполитої наприкінці XVIII ст. Сам дарувальник зазначав, що «приобрел значительное количество брошюр, касающихся важных событий

Польши в XVIII столетии. Брошюры эти, числом 50, могли бы [...] обогатить библиотеку университета. Поэтому покорнейше прошу [...] разрешением своим дозволить принять эти брошюры в тот отдел библиотеки, который носит название Григоровича, и так как они имеют политическое значение, поручить их бдительному хранению» [6, с. 106].

Не буде перебільшенням стверджувати, що В. І. Григорович прагнув придбати буквально всі європейські видання зі славістики. Книжковий фонд ученого є доказом того, що славістика не має політичних кордонів, живе науковими контактами, обміном джерелами та подорожами. Тут численні праці і вітчизняних дослідників (О. Бодяньського, М. Максимовича, І. Срезневського, А. Востокова та ін.), і закордонних славістів (Й. Добровського, В. Караджича, Й. Шафарика, В. Ганки, Й. Юнгмана, Й. Мюллера, Я. Коллара, І. Раїча та ін.); з багатьма дослідниками В. І. Григорович був знайомий особисто. Книжковий фонд В. І. Григоровича репрезентує розвиток слов'янської філології, історії та суміжних дисциплін за порівняно великий відрізок часу - від XVII до другої половини XIX ст.

Книжковий дар професора В. І. Григоровича, який стоїть на стику двох періодів існування бібліотеки – Рішельєвського ліцею та Новоросійського університету, представляє собою не бібліофільське зібрання, а спеціально підібрану навчальну слов'янську бібліотеку, розраховану на використання її викладачами та студентами.

1. Дьомін О. Б. Шукач слов'янських скарбів В. І. Григорович : монографія / О. Б. Дьомін, М. В. Алексеєнко ; наук. ред. В. О. Колесник. – Одеса : ОНУ, 2015. – 480 с.

2. Алексеєнко М. В. Пожертвования и дары частных лиц как важные источники пополнения книжного фонда библиотеки Рижского лицея / М. В. Алексеєнко // Вісник Одеського національного університету : Сер. : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2012. – Т. 17, вип. 1 (7). – С. 11–36.

3. Алексеєнко М. В. Одесские южнославянские знакомые В. И. Григоровича : по материалам именного книжного фонда Научной библиотеки Одесского университета / М. В. Алексеєнко // Вісник Одеського національного університету : Сер. : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2015. – Т. 20, вип. 2 (14). – С. 79–92.

4. Попруженко М. Г. В. И. Григорович в Одессе / М. Г. Попруженко // Собрание сочинений Виктора Ивановича Григоровича (1864–1876). – Одесса : «Экономическая» тип., 1916. – С. I–XXXIII.

5. Успенский Ф. И. Воспоминания о В. И. Григоровиче / Ф. И. Успенский. – Одесса : Типо-литогр. Штаба Одесского военного округа, 1890. – 38 с.
6. Протоколы заседаний императорского Новороссийского университета. 1873. – [Одесса, б. г.]. – 219, [1], 8 с.